

Stratégiai egységre van szükség a kultúrában

Káel Csaba tervekről, forrásokról, közönségnevelésről, Müpa-brandről

■ *Rendkívül dicsőően nyilatkozik az elődjéről... Hogyan kezdődött munkakapcsolatuk Kiss Imrével?*

– Még a Haydn-opera, az Aki hűtlen, pórul jár kapcsán ismerkedtünk össze. A darabot én állítottam színpadra 2000-ben az Operaházban, a Budafest produkciójaként, s Kiss Imre a dalszínház ügyvezető igazgatója volt. Bár a mai világban egy gazdasági szakember és egy művész ritkán találja meg a közös hangot, nekünk sikerült. Így kezdődött a barátságunk, időnként elmentünk vacsorázni, hogy megbeszéljük a világot – elsősorban kultúrával kapcsolatos – dolgait. Amikor felkérték a Művészetek Palotája vezetésére, megkérdezte a véleményemet. Természetesen arra biztattam, vállalja, hiszen nem véletlen, hogy éppen őt választották a feladatra. Kiss Imrét tartottam, s tartom a mai napig a legsokoldalúbb, legtapasztaltabb és legtehetségesebb kulturális menedzsernek. Ez nem üres bók a részemről. Szerencsés vagyok, hogy az elődömről mindezt elmondhatom, hiszen csodákat teremtett a Művészetek Palotájában. Az első az volt, hogy felépült ez a ház, ami egy építész barátom, Zoboki Gábor invenciózus és művészetet szerető lelke hatására született, s így létrejött egy olyan kulturális objektum, ami eddig nem létezett. Száz évvel a Zeneakadémia megszületése után új gondolat fogalmazódott meg, s a szakmai- és közönségigény találkozott a politikai határozottsággal.

■ *Tényleg, egy évszázadban egyszer történik ilyesmi...*

– Jó, hogy ennek részesei lehettünk, hiszen a második csodát az Imre által szervezett stáb jelentette. Olyan szakembereket hívtott ide, akik tartalommal töltötték meg ezt a lenyűgöző építményt. Így nemcsak kiváló akusztikája miatt lett híres, hanem azért is, mert rangos fellépőknek, sorozatoknak adott otthont, s a meghívottak pedig mindenfelé hírt vitték... A Művészetek Palotája olyan klubnak lett a tagja, ahová hason-

szórú magyar intézmény még nem jutott el. Ebbe a társaságba ugyanis a világ legjobb hangversenytermei, kulturális intézményei tartoznak. Imrének köszönhető, hogy eljuttottunk ide, s hogy a Müpában a komolyzene mellett a jazz, a világzene, a tánc és a kortárs képzőművészet is megjelenik.

■ *A ház megnyitásától kezdve dolgozik a Müpában, tanácsadó, majd az opera-programok szerkesztője volt. Mi az, amit tovább akar vinni, és miben szeretne más irányt?*

– A minőségi kultúrának olyan fellegvára jött létre a Művészetek Palotájával, amit kötelességem továbbépíteni. Hiszen ennek köszönhetjük, hogy az elitklub tagjai közé kerülhettünk.

■ *A ház állami támogatása azonban az utóbbi években egyre csökkent... Emiatt programokat voltak kénytelenek kibagyni, lemondani.*

– E téren nekem kell nagyon körültekintőnek lennem, és olyan új, gazdasági, együttműködési irányokat felfednem, kiépítenem, amelyek eddig csak csírájukban léteztek. Eddig is létrejöttek koprodukciónak, ismerte azonban a nyugati kulturális piacot, ott a színházak, intézmények között az együttműködés sokkal előrébb tart. Egyébként a Művészetek Palotájában is született már több olyan produkció, amelyet el lehetne adni, vagy be lehetne mutatni máshol is. Csonka András vezérigazgató-helyettes nemrég járt New Yorkban egy konferencián, s felvételeket mutatott azokból az előadásokból, amelyek nálunk jöttek létre. A produkciók mindenkit lenyűgöztek, hiszen máshol nem készülnek a hangversenytermekben félig szcenírozott operaelőadások. Ez azt mutatja, jó irányba indultunk el. A Müpa-brand jellegzetessége a félig szcenírozott operajátszás, amit erősíteni kell. Ehhez koprodukciós partnert kell keresni, s olyan turnékat szervezni, amellyel bejárhatjuk a világot. Ilyenkor

A Művészetek Palotájának újonnan kinevezett vezérigazgatója úgy véli, új finanszírozási formákat kell felkutatni, s abból a paternalista szemléletből, mely szerint mindenki az államtól várja a megoldást, ideje továbblépni. Nagyon lényegesnek tartja a közönségnevelést, hogy minél több generáció tapasztalja meg, hogy a kultúra feltölti, minőségi emberré teszi fogyasztóját. Káel Csaba Kiss Imre megromlott egészségi állapota miatt vette át a Müpa vezetését, s 2011. március 17-től öt esztendőre kapta meg a kinevezését. A Duna-parti palotát egyébként nagyon jól ismeri, hiszen korábban tanácsadóként, az opera-programok külső szerkesztőjeként dolgozott az intézményben.

MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

persze mindenki azt gondolja, hogy ez már akár holnapután megvalósítható. Hát, nem ez a helyzet, mindez kemény és munkaigényes folyamat. Jól kell használni azt az okosan felépített kapcsolati hálót. Ezért megint csak Kiss Imrét kell dicsérem, hiszen a Müpa különböző szakembereit külföldi tapasztalatcserékre küldte. A kapcsolatrendszerünk Ázsiáig, Amerikáig ér. Ezt a komoly befektetést is tovább kell vinnem, s megtalálni a működtetési formáit. Nagyon örülök annak, hogy Imre továbbra is tanácsadóként segíti a munkánkat.

■ A márkajellemzők közé tartoznak a Budapesti Wagner-napok is. Mi lesz ennek a sorozatnak a folytatása?

– Ki kell találni azt az irányt, ami a finanszírozását jobban segíti, hiszen a Wagner-napok nagyon jó termék. Úgy vélem, van olyan piaci szegmens, amelynek résztvevőit – ha ügyesen csomagolva felkínáljuk a támogatás lehetőségét – érdekelni fogja, természetesen kölcsönös előnyösségi alapon. Éppen azért, mert ha ez világmárka, akkor másik világmárkához társíthatjuk. Így a dolog iránt a világ bármely pontjáról érdeklődhetnek. A Wagner-napok olyan érték, amit meg kell őrizni. Azt tartom egyébként a legnagyobb gondnak, hogy nem becsüljük meg az értékeinket. Lesöpörjük az asztalról, miközben ez mind tőke, amit máshol a világon komolyan vesznek. Hiszen olyan komolyzenei kultúra született nálunk, Liszt Ferenc áldásos tevékenységének is köszönhetően, hogy például az ő zongorabillentése mindenkin érezhető, aki a Zeneakadémián végez. Ez hihetetlen kincs, erre máshol komoly iparágakat építenek. Mi pedig elpazaroljuk, mert természetesen, hogy a miénk... Beszélni kellene róla, megmutatni a világnak, hiszen ez a mi büszkeségünk és tőkénk.

■ De ezzel ismét visszakanyarodunk a pénzügyiágyhoz...

– Lehet siránkozni azon, hogy csökken az állami támogatás, de ez mindenütt így van a világon... Ezért is alakultak ki különböző üzleti és polgári formájú támogatási rendszerek. A New York-i Metropolitan gyémántpatkóját mindenki irigyli, pedig ezek olyan kezdeményezések, amelyeket itthon is el lehet indítani. Ebből sem holnap lesz nagyobb büdzsé, de el kell kezdeni. A szocializmus előtt ez a mecénatúra működött és sokkal jobban, mint manapság. Vissza kell nyúlni a tradíciókhoz, hiszen

ez is közösségi forma. Egy országnak, egy városnak vannak ilyen irányú kötelezettségei is.

■ Kicsit más itthon a gazdasági környezet...

– Persze, könnyebb az Egyesült Államokban vagy Hollandiában, ahol annyi a tehetséges ember, de itthon is meg kell keresni őket és inspirálni, hogy figyeljenek fel erre a területre. Az eredményt pedig majd meglátjuk. Nem mondom, hogy mindez egyik pillanatról a másikra megtörténhet, de az is biztos, hogy ebből a paternalista szemléletről muszáj továbblépni. Kényelmes volt, de új irányokat kell keresni.

■ Tetszett, hogy egy másik interjúban úgy fogalmazott, hogyha nő a minőségi kultúrát fogyasztók tábora, akkor ez valószínűleg az emberi minőségüket is befolyásolja...

– Budapestnek tradicionálisan létezett egy komolyzenét kedvelő közönsége, márcsak amiatt is, mert nálunk ilyen sok a muzikus. Az, hogy az oktatás nem fordít megfelelő hangsúlyt erre a területre, a világon végigvonuló gond... Lényeges lenne a kultúrát is úgy bemutatni, hogy fogyasztóhatóbb legyen, jobban lehessen vele azonosulni hétköznapiakban. S akkor többen rájönnének, hogy tulajdonképpen ez energia-képzés. A kultúra szellemi feltöltődés is, s minden embernek szüksége van energiára. Ennek a terepe például a Müpa. Azért járnak ide az emberek, mert egyszer csak megérinti a lelküket, a tudatukat, a pszichéjüket valami olyasmiről, amitől elkezdnek feltöltődni. Akinek nincs ilyen élménye, akivel nem sikerült ilyen viszonyba lépni, az nem tudja, hogy mindez mit jelent. Ezért is lényeges, hogy nyissunk a legfiatalabb korosztály és a családok felé is, mindez már Kiss Imre vezetése alatt elkezdődött. Az „operautálat” rossz matiné előadásokban gyökeredzik, amelyek után a kicsiknek nem lesz kedvük többet eljönni... A probléma ott kezdődik, amikor a gyerek megkérdezi: a bácsi vagy a néni miért énekel. Ha azonban az operaelőadás jó, akkor ezt természetesnek veszi. A mi küldetésünk az, hogy a gyermekeken, az ifjúságon keresztül próbáljuk meg felkelteni a zene iránt az igényt.

■ Már létezik kismamáknak a Ringató, vannak beavató jellegű, klasszikus zenés sorozatok...

– Ezeket szeretnénk továbbfejleszteni. A Hattyúlovag-bemutató után egy sorozatot szeretnénk elindítani: népszerű operáknak olyan átiratát készítettük el – s ezt licenccel igyekezünk majd tenni –, amelyben szólamonként egy-egy hangszerre van csupán szükség. A darabot zeneakadémistákkal és egy beavató színésszel adjuk elő, s igyekezünk a kicsiket is minél jobban a történések részesévé tenni. Ugyanezt szeretnénk elérni például a jazz vagy a tánc terén is. Szeretném, ha minél több ilyen előadás születne, persze minél gazdaságosabb formában, de ügyelve a minőségre. Ki kell nevelnünk a következő, kultúraszerető generációt.

■ Igen, hiszen minden este egyre több helyszín várja az érdeklődőket...

– Amikor a Müpa kinyitott, mindenki azt mondta, a Zeneakadémia konkurenciája lesz. Ehelyett azonban Imre stratégiai szövetséget kötött az intézménnyel, akárcsak az Operaházzal. A kulturális élet képviselőinek fel kellene fognia, itt érdekegységről van szó, s érdemes ezt a stratégiai egységet komolyan venni, mert akkor a politika is így fog viszonyulni a területhez. Nálunk van a labda. Mi úgy szocializálódtunk, hogy a politikai vezetésnek kulturális követelményei voltak, amelyeket megfogalmazott a számunkra. Most egészségesebb a helyzet, mi magunk fogalmazzuk meg, mit szeretnénk, s utána ezt kell képviselnünk.

■ És ha megnyílik a Pesti Vigadó?

– Velük is stratégiai szövetséget szeretnénk. Sőt, nagy álmunk, hogy az idegenforgalom tegye magáévá a kulturális turizmus kifejezést. Ezt nem sikerült elérni az elmúlt időszakokban, még tágabb értelemben sem, miközben bor és fürdőkultúra már létezik... Számos tanulmány kimutatta, hogy a kreatív és a szerzői jogi ipar a GDP érzékelhető hányadát adja. Ezt nem lehet eleget hangsúlyozni. Ugyanis az a berögződés, hogy a kultúra az az ágazat, ami csak nyeli a pénzt. Pedig nemrég közgazdasági Nobel-díjat kapott az a páros, amelynek tagjai bebizonyították, a kultúra is termelhet hasznot. Lássuk be, Európa egyre fogyó tekintélyét a kulturális terület mindennél hatékonyabb módon erősítheti. Ha nem foglalkozunk ezzel, akár még amerikai marketingmódszereket is bevonva, akkor ezt is elveszítjük.

■ Rég bizonyított, a zenét tanuló gyerekek más tárgyakból is jobbak lesznek, s

egy kutatásból most az derült ki, hogy aki tanult zenét, az időskorában lassabban épül le szellemileg...

– A zenében az a döbbenetes, hogy olyan plusz, lelki élményt ad, amelyre más rendszer nem képes. Platon szerint: „Nem azért oly hatalmas-e a zenei nevelés, mert a ritmus és a harmónia megleli az útját a lélek titkos rejtekeibe, kedvességet hordoz a mozgásban és kedvessé teszi a lelket is?” Nézzünk néhány konkrétumot is a programból. E téren akadnak azért változások, hiszen a zenekari körkép nem úgy működik tovább, mint korábban, pedig sok vidéki együttes számára ez volt az egyetlen megmutatkozási lehetőség a fővárosban. Tulajdonképpen fogjuk fel egy mozgalomnak, ami szintén Kiss Imre találmánya, hiszen itthon nagyon gazdag zenekari kultúra fejlődött ki. A szocializmusban egyszerűbb volt az élet, hiszen mindenkinek volt támogatója, most az a kérdés, ki, hogyan tud piacra lépni. Az elődöm azt találta ki, gyertek ide, mutassátok meg, méresétek meg magatokat egy rendszerben, s ezzel piaci lehetőséget nyújtott az együtteseknek. Egyenlő pályákat, egyenlő esélyeket. Most azonban már változott a helyzet, s a zenekaroknak végig kellene gondolniuk, mit képviselnek. Ezt helyettük senki nem fogja megtenni. Mitől speciálisak, mi jellemző leginkább az arculatukra. Mi is afelé kívántuk őket terelni, jöjjenek érdekes programmal, olyan előadással, akire odafigyelnek, és csomagolják be úgy a kortárs zenét, hogy az fogyasztható legyen. Legyenek karakteresek. Az lenne ideális, ha a zenekarok olyan szintre jutnának, hogy akár koprodukciónak, akár a Műpa által világhírű előadókkal találkozónak, s megtalálnák a karakterükhöz legjobban illő muzsikust. Arra buzdítjuk őket, hogy próbálkozzanak, akár csak a fiatal tehetségeknél. Azért viseli most a sorozat a felfedezések címet, mert tényleg szeretnénk ha ezek a koncertek erre adnának lehetőséget.

■ *Március közepén lépett az intézmény élére, előkészített szezonot kapott. Van valami olyan újdonság, ami az ön elképzeléseit fogja tükrözni?*

– Nem az én ízlésem a döntő. Most a Műpa célkitűzéseit, filozófiáját figyelembe véve fogalmazzuk meg a stratégiai tervet. Utána meg kell vizsgálnunk a gazdasági körülményeket, a piacot, s természetesen a kapcsolódási pontokat, a jelenlegi program-struk-

túrát. Aztán lépésről lépésre az előbb említett irányokat erősíteni, valamint új irányokat szabni. Tudjuk, mindenki két-három esztendőre tervez előre. Gyakorlatilag az, amit most gőzerővel elkezdünk tervezni, évekbe telik, mire megvalósul. Szerencsére azonban nem kell hatalmas fordulatokat vennünk, az irány egyébként is jó...

■ *Az operaprogramok szerkesztője volt. Mennyire tudja ezt a munkát folytatni?*

– El voltam kényeztetve, mert világsztárokkal dolgozhattam... Az itt kialakított operaprofilba illő programokat szeretnénk folytatni. Wagner mellett elindítottuk az olasz vonalat is, s ha elkészül a terv, akkor beszélhetünk arról, milyen folytatás várható. Ha abban akad, ami az én profilomba vág, szívesen veszek részt benne. De ez nem olyan, mint amikor egy színház élére beül valaki, és azt mondja, megrendezi az összes Shakespeare-t...

■ *Az azonban az Ön felelőssége, hogy kit választ Toscának abból a harminc művészből, akit talál...*

– Ez valóban az enyém... De nem az egyéni ízlésem határozza meg, hanem nagyon sok szegmens, piaci körülmény, értékrend... Az én felelősségem az, mennyire tudom jól felállítani ezt a feltételrendszert. Ez nagyon nehéz. Mi számos téren más-képpen szocializálódtunk. Régebben Aczél elvtárs megmondta, hogy ki énekelje a Toscát...

■ *Jobb a helyzete, mintha az Operaházban kellene döntenie arról, hogy kit mire lehet használni...*

– A sajtóban már többször megjelent az a kacska, hogy én az Operaházra pályázom... Pedig se most, se korábban nem voltak ilyen terveim. Csodálkozva olvastam, hogy a Műpát összevonják a pécsi Kodály Központtal és a Millenárisal... Aki a szakmában dolgozik, tudja, mindez mennyire nonszensz elképzelés. Nem vágytam az Operaházba, mint vezető, viszont szívesen vittem volna színre ott több előadást.

■ *A Bánk bán rendezése most visszakerült a műsorra...*

Igen, mielőtt még kineveztek volna a Műpa vezérigazgatójának, a dalszínház felkért az Erkel-opera felújítására. Erre ígéretet tettem, mert továbbra is azt gondolom, hogy

A miskolci születésű rendező 1989-ben végzett a Színház-és Filmművészeti Főiskola film- és televízió-rendező fakultásán, Makk Károly és Szabó István tanítványaként. Több dokumentum-, rövidjátékfilm, televíziós sorozat, videoklip és közel 600 reklámfilm rendezője.

Munkái közül a 'Valami véget ér' című 1992-ben az év legjobb videoklipje lett. 1997-ben a Magyar Zenetvé alapító executive producere. Operarendezés-sel 1999-ben debütált Mozart: Così fan tutte című művének szabadtéri előadásával. Első rendezése a Magyar Állami Operaházban Haydn: Aki hűtlen, pórul jár című operája volt, amit több mint 20 színházi produkció követett. 2002-ben készült el Bánk Bán című opera mozifilmje, amit az Oscar-díjas operatőrrel, Zsigmond Vilmosmal forgatott. 2005-ben Monteverdi: L'Orfeo operájának rendezésével nyílt meg a Fesztivál Színház. 2000-ben a Hannoveri, 2010-ben a Sanghaji világkiállítás Magyarország filmjeit, valamint a Pécs Európa Kulturális Fővárosa megnyitóját rendezte. Munkácsy Mihály festő életéről készült filmet forgatni Dallos Sándor A nap szerelmese című életrajzi regénye alapján. 2011-ben Magyar Művészetért díjat kapott.

Karrier útvonal:

- Művészetek Palotája, vezérigazgató
- Művészetek Palotája, művészeti tanácsadó, opera programok szerkesztője
- Millenáris Teátrum és TV-stúdió, művészeti tanácsadó
- Z+ Magyar Zenei Televízió, alapító, executive producer
- Well Done productions, alapító
- Happy End Reklámügynökség, alapító, kreatív igazgató
- Novofilm Kft.
- East-West producer seminar London
- Végzettség: film- és tévérendező, szerkezet-építőmérnök

a Bánk bán olyan alap-értékünk, melyre büszkének kell lennünk, s mindent el kell követnünk annak érdekében, hogy egyre többen megismerhessék.

R. Zs.